

פרשת משפטים א'

איתא בחז"ל (שמ"ר פ"ל סי' ג): ואלה המשפטים מה כתיב למעלה מן הפרשה (שם יח) ושפטו את העם בכל עת ואמר כאן ואלה המשפטים והדברות באמצע משל למטרונה שהיתה מהלכת הזיין¹ מכאן והזיין מכאן והיא באמצע כך התורה דינין מלפניה ודינין מאחריה והיא באמצע וכן הוא אומר (משלי ח) באורה צדקה אהלך התורה אומרת באיזה נתיב אני מהלכת אהלך בדרכן של עושי צדקה בתוך נתיבות משפט התורה באמצע ודינין מלפניה ודינין מאחריה מלפניה שנא' שם שם לו חוק ומשפט ודינין מאחריה שנאמר ואלה המשפטים.

ועי' תפארת ישראל למהר"ל (פרק מו): ביאור זה כי ראוי שיהיה המשפטים אחר עשרת הדברות להורות על מעלת התורה, כי המשפט הוא היושר בעצמו, שלא יעבור על היושר, וזהו ענין משפט. ודבר זה ידוע כי אין דבר שהוא מתיחס לה' יתברך רק המשפט, דכתיב (דברים א') כי המשפט לאלהים הוא, וזה מפני כי הצדקה והחסד, אפשר שיהיה גם כן בתחתונים, אבל שלא יהיו יוצאים מקו המשפט, אין זה רק אל ה' יתברך, כי המשפט צריך שלא יהיה בו שנוי כלל, וזה אי אפשר לאדם. וכאשר התורה היא תוך המשפט, מורה לך שהתורה היא אלהית, שהרי המשפט לאלהים. ומדמה דבר זה למטרונא שהולכת והזיין לפניה והזיין לאחריה, להורות שאינה כמו שאר העם, כי הזיין הוא משפט, והמשפט הוא שייך למלכות, לכך מה שהתורה היא תוך המשפט, מורה לך כי התורה היא אלהית. אבל עצם התורה שהיא תוך המשפט יש לה מדרגה יותר עליונה, כי המשפט הוא שלילת השקר מבני אדם, שלא יהיה יוצא מן המשפט הראוי להם, שאם היה עובר המשפט היה זה עוֹלָה ושקר. אבל עצם התורה היא תקרא טוב וכמו שהתבאר למעלה, וזה שהתורה אומרת באיזה נתיב אני מהלכת בדרכן של עושי צדקה בתוך נתיבות משפט ר"ל כי עצם התורה הוא הטוב בעצמו הן עשה הן לא תעשה, כי מצות עשה התדבקות בטוב ומצות לא תעשה התרחקות מן הרע שלא יאבד הטוב, ולפיכך דרכה של תורה כדרכן של עושי צדקה שהם עצמם פועלים הטוב, והטוב הזה אינו טוב אנושי כמו האדם שיתן לחברו מתנה או עושה לו טוב אנושי בלבד או טוב נמוסי, אבל הטוב של תורה הוא טוב אלהי לכך התורה משפטים לפניה ומשפטים לאחריה והיא באמצע לומר כי מדרגתה של תורה תוך המשפט שהוא לאלהים שכל ענין התורה הוא אלהי, וכאשר תבין דברים אלו תמצא מבואר סמיכות הפרשיות.

ל"ג שכוונתו שהמשפט היא המלכות, והחיוב, והתורה היא בעצם רחמים, וזה החיבור של שניהם וצ"ע. אמנם עי' זהר ח"ג נג ע"א שמשפט היא מידת התפארת, וכן הוא בשערי אורה, עי' ערך משפט במהדורת מאיר פנים.

ועי' (מהר"ל ח"א ח"ג עמוד נב): (ב"מ פ"ח ע"א). תניא מפני מה חרבו חנויות של בית הינו ג' שנים קודם ירושלים מפני שהעמידו דבריהם על דברי תורה.

מפני שהעמידו דבריהם על דין תורה. פירוש, המעמיד דבריו על ד"ת אין ד"ז קיום העולם לפי שכ' (תהלים פ"ט) אמרתי עולם חסד יבנה, כי קיום העולם ע"י חסד. וזהו מפני כי התחתונים הם בעלי גשם ובעלי חומר, ואין עמידה לחומר במשפט לפי שהמשפט הוא שכלי, ואין עמידה לגשמי, שאינו משפט, רק מצד החסד. אף כי כבראיה נאמר בכל הפרשה אלקים היינו לעניין היציאה אל הפעל שהי' נברא מכת דין שהיה הדין נותן שיהיה נברא ובדין נברא,

¹ מזויין (מהרז"ו)

אבל קיום עמידתו הוא מכה חסד. וד"ו בארו חכמים במה שאמרו (ב"ר פ"א) ראה הקב"ה שאין העולם מתקיים שיתף עמו מדה"ר, הרי לך ברור מאוד כי העולם נברא במדת הדין אבל קיומו אי אפשר רק במדת הרחמים. כי העולם הוא גשמי אינו בכח משפט ודין, רק הדבר השכלי. ולכך היה צריך לרחמים. ומפני כי אלו היו מעמידים כל דבריהם על דין תורה שהוא בדין ולא היה נכנס לפנים מן הדין כלל דבר זה הוא חורבן העולם, כי קיום העולם מצד הרחמים ומצד החסד לא מצד הדין. ודבר זה מבואר גם לחכימין.

ועי' רמב"ן בריש הפרשה שהמשפטים הם המשך של לא תחמוד בעשרת הדברות. ועי' מדרש תנחומא (משפטים ג'): לפניהם ולא לפני עכו"ם מנין לבעלי דינין של ישראל שיש להם דין זה עם זה שיוודעים שהעכו"ם דנין אותו הדין כדיני ישראל שאסור להזדקק לפניהם תלמוד לומר אשר תשים לפניהם לפני ישראל ולא לפני כותים שכל מי שמניח דיני ישראל והולך לפני עכו"ם כפר בהקדוש ברוך הוא תחלה ואחרי כן כפר בתורה שנא' (דברים לב) כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים.

עי' זהר ח"ב רנז ע"א: ביומא דראש השנה כד דינא אתער בעלמא בעאן ישראל לתתא לאתערא רחמי מגו שופר כגוונא דרוא עלאה והא אוקימנא ובעינא לחברא דינא לקבל זכותא בגין דכד קיימא דינא בזכותא כלא איהו בחבורא חדא ועילא ותתא בשלימו וכדין (איוב ה טז) ועולתה קפצה פיה דלית לה רשו לאסטא ולקטרגא בעלמא וכדין כלא ביחודא חדא כדקא יאות ודינא בלא זכו לאו איהו דינא

ודא איהו דישראל אית לון דינא בזכותא אבל שאר עמין לא אית לון דינא בזכותא ועל דא אסיר לן לסדרא דינין דילן בערכאי דהא לית לון חולקא בסטר מהימנותא דילן דכתיב (תהלים קמז ב) לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום ומסטר דישראל כל מאן דדאין דינא ולא אכליל ביה זכות דא איהו חטי דקא גרע רוא דמהימנותא ואסטי גרמיה לההוא סטרא דאית ביה דינא בלא זכות

ותא חזי כד קיימי סנהדרין לתתא למידן דיני נפשות אצטריכו למפתח בזכותא בגין לאכללא זכותא בדינא ותו דהא אקרונ מבי זכותא ועל דא אשתדלותא דילהון למפתח בזכותא ושראן בזכותא מזעירא ולבתר אשתלים דינא מעלאה למהוי זכותא כליל בדינא דא לעילא ודא לתתא דינא בזכותא שלימו דדינא דא בלא דא לאו איהו שלימו

תרגום: ביום של ראש השנה כשדין מתעורר בעולם צריכים ישראל למטה לעורר רחמים מתוך שופר כמו הסוד העליון והרי בארנו וצריכים לחבר דין כנגד זכות משום שכשעומד דין בזכות הכל הוא בחבור אחד ומעלה ומטה בשלמות ואז (איוב א) ועולתה קפצה פיה שאין לה רשות להסטיין ולקטרג בעולם ואז הכל ביחוד אחד כראוי ודין בלי זכות אינו דין. וזהו שישראל שיש להם דין בזכות אבל לשאר העמים אין להם דין בזכות ועל כן אסור לנו לסדר דינים שלנו בערכאות של עמים עובדי עבודה זרה שהרי אין להם חלק בצד האמונה שלנו שכתוב לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום ומצד של ישראל כל מי שדן דין ולא הכליל בו זכות זהו חוטא שגורע סוד האמונה ומסטה עצמו לאותו צד שאין בו דין בלי זכות.

ובא וראה כשעמדו סנהדרין למטה לדון דיני נפשות הצטרכו לפתח בזכות כדי להכליל זכות בדין ועוד שהרי נקראו מבית הזכות ועל כן השתדלותם לפתח בזכות ומתחילים בזכות מן הקטן ואחר כך נשלם הדין מן העליון להיות זכות כלולה בדין זה למעלה וזה למטה דין בזכות שלמות הדין זה ללא זה אינו שלמות.